

навчальною ланкою, яка давала достатню освіту для подальшої роботи в місцевих органах влади та судочинства. Студентами лицю могли стати як випускники гімназії, так й інших навчальних закладів, але за умови складання іспитів. Крім того, цей навчальний заклад був важливим соціокультурним та науковим осередком Північного Лівобережжя та відіграв помітну роль у розвитку освіти й підготовці фахівців-правників. З його стін вийшли 34 випуски – 838 осіб, у тому числі з правом на чин XII класу – 436 студенти, на чин XIV класу – 402 студенти. Випускники працювали на державній службі, були політичними діячами, професорами університетів, юристами, письменниками, театральними митцями, але близько половини з них присвятили себе судовій справі, зокрема впровадженню в життя судової реформи 1864 р. Освіту в лиці, зокрема, здобули відомі діячі освіти, науки та культури К. Є. Троцина, Н. К. Ренненкамф, Н. С. Самокиш, Ф. К. Богушевич, Л. І. Глібов, Н. В. Гербель, Ф. І. Стравінський.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Відділ Державного архів Чернігівської області в м. Ніжині, ф. 1353, оп. 1, спр. 238, арк. 1 – 5.
2. Годичный торжественный акт в Лицее князя Безбородка и Нежинской гимназии, бывший 4 сентября 1850. – К., 1860. – 60 – 67 с.
3. Диссон Ю. А. Лицеи и благородные пансионы в системе народного просвещения России в первой трети XIX века : автореферат дис. ... кандидата исторических наук : 07.00.02; – Москва, 2008 – 26 с.
4. Егоров А. Д. Лицеи России (Опыт исторической хронологии): В 5 кн. / А.Д. Егоров. – Иваново, 1994. – Кн. 2. – 129 с.
5. Лицей князя Безбородко. – СПб., 1859. – 208 с.
6. Сборник постановлений по Министерству народного просвещения. Царствование императора Николая I 1825 – 1855 гг. – СПб.: Тип. АН, 1864. – Т. 2. Отделение 2. – 1352, 12, 105, 48 с.
7. Сребницкий И .А. Лицей князя Безбородко / И. А. Сребницкий // Гимназия высших наук и Лицей князя Безбородко. – СПб., 1881. – С. 110 – 132.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Торубара Аліна Олексіївна – аспірантка кафедри історії та археології України Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Наукові інтереси: історія юридичної освіти в Україні XIX ст.

УДК 94(477) «1991/2012»:631

СТАН ЕКОЛОГІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СЕЛЯН У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Яніна ФЕДОРЕНКО (Черкаси)

У статті з огляду на історичний контекст аналізуються екологічні проблеми життєвого середовища українських селян у період незалежності. Зокрема, висвітлюються питання, пов'язані із забрудненням сільської території виробничими потужностями: птицефабриками, свинофермами, а також та ситуація, котра склалася в селах із утилізацією сміття. На основі викладеного матеріалу робиться висновок про вплив жахливого екологічного стану на життя селян.

Ключові слова: життєве середовище, птицефабрика, утилізація твердих відходів, сміттєзвалище, екологічне забруднення.

В статье, учитывая исторический контекст, анализируются экологические проблемы среды обитания украинских крестьян в период независимости. В частности, освещаются вопросы, связанные с загрязнением сельской территории производственными предприятиями: птицефабриками, свинофермами, а также ситуация, которая сложилась в селах в связи с утилизацией мусора. На основе изложенного материала делается вывод о влиянии ужасного экологического состояния на жизнь крестьян

Ключевые слова: жизненная среда, птицефабрика, утилизация твердых отходов, свалка, экологическое загрязнение.

Ecological problems in Ukrainian villagers' living environment are analyzed in the article in terms of historical context. Besides, questions connected with contamination of country-side by production facilities are enlightened: poultry enterprises, swine enterprises, and the situation with recovery of waste in villages. On this ground conclusion is made as to the influence of terrible ecological condition on villagers' life.

Keywords: living environment, poultry enterprise, recovery of solid waste, waste dump, ecological contamination.

Актуальність проблеми. Село завжди вважалося коліскою української нації. Якщо вивчити генеалогічне дерево кожної української сім'ї стане очевидним – багато її членів мають пряме ставлення до сільської місцевості.

Село завжди асоціюється в нас із свіжим повітрям, у якому відсутні газові вихлопи, джерельно чистою водою, смачною молоко- та овочевою продукцією. Проте на кінець першого десятиліття XXI століття сільська місцевість поринула в жахливі екологічні проблеми. Українське забруднене життєве середовище – ось реальний стан коліски української нації. Тому сьогодні, коли історична наука почала охоплювати своєю увагою різні напрямки, серед яких домінує соціальний, цілком актуальним є звернення до тих проблем, котрі безпосередньо впливають на історичний розвиток української нації.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми екологічного розвитку – це нова площина, що зацікавила сучасну історичну науку. Тому праця, котрі характеризували б екологічний стан життєвого середовища українського села з огляду на історичну ретроспективу, ще небагато. Серед них варто відзначити “Історію українського селянства” – колективну провідних сучасних дослідників на чолі з В.Смолієм, один з розділів якої присвячений розкриттю проблем, пов'язаних з екологією у сільській місцевості.

Якщо не брати до уваги великої кількості розрізнених матеріалів інтернет-ресурсів, котрі висвітлюють проблеми екології в українському селі, практично відсутні історичні дослідження екологічного стану життєдіяльності в сільській місцевості протягом останніх років, що й зумовило автора звернутися до даної проблеми.

Тому головною метою дослідження є на основі принципу історизму висвітлити стан екологічного середовища українського села, який склався в період трансформації аграрного сектору (1991 – 2012 рр), акцентуючи увагу саме на останніх роках першого десятиліття XXI століття.

Виклад основного матеріалу. У результаті трансформації агросектору відбулися докорінні зміни в землекористуванні та землеволодінні, які спровокували появу низки незворотних процесів, що по-різному вплинули на розвиток українського села. Особливо небезпечними ці процеси виявилися для мешканців сільської місцевості, оскільки істотно порушили й без того жахливий екологічний стан, породжений Чорнобильською катастрофою. Після лиха загальна площа радіоактивних територій в Україні становила 50 тис кв. км, з них на долю Житомирської області припадало 27,4%, Київської – 23%, Рівненської – 22,7% [1, с. 585].

Найбільш забрудненими місцевостями, з яких постійно відбирали проби ґрунту були визнані села навколо Чорнобиля: Дитятки, Машев, Усов, Красне, Бенівка, Стара Шепелича, Буряківка, Зимовище, Крива Гора, Страхолісся, Чистогалівка, Копачі, Стачанка, Корогод, Іловниця. Ця 30 кілометрова зона навколо ЧАЕС стала зоною відчуження, з якої евакуювали 115 тис. осіб. У кінці 1980-х років було відселено жителів ще з декількох десятків сусідніх населених пунктів. Загалом процес переселення з цих територій постійно тривав і на середину 1990-х років мешканців найбільш радіоактивних сіл Київщини й Житомирщини було розселено по всій території України.

Після проголошення незалежності, відчуваючи поступове погіршення екологічного стану сільської місцевості, фахівці Української академії аграрних наук провели багато досліджень, у наслідок яких активісти-екологи почали контролювати стан радіаційного фону в селах. Проте з початком 2000-х років перевірка стану радіаційних зон у деяких населених пунктах, віднесених до зони посиленого контролю поступово призупинилася, хоча екологічна ситуація у них залишалася не найкращою. Зокрема, жителі Тернопільської області 2009 року вдарили на сполох, адже декілька років підряд екологічні служби офіційно не вимірювали радіаційний фон на забруднених внаслідок Чорнобильської катастрофи територіях, котрі належали до зони посиленого радіаційного контролю. Особливо це стосувалося сільських населених пунктів Чортківського району Тернопільської області: Босир, Зеленої та Коцюбинчиків, де навіть на початку XXI століття, на відміну від інших населених пунктів, рівень радіації залишався досить високим. Наслідки екологічного лиха цього регіону виявилися трагічними – кожний рік у Чортківському районі на забрудненій території помирало 400 – 450 жителів, що дорівнює населенню невеликого села. На думку місцевих лікарів, така велика смертність населення пов'язана з хворобами, що виникли внаслідок радіаційного опромінювання населення [2].

Чорнобильська катастрофа та її жахливі наслідки стали лише паростками наступних проблем, котрі зумовили різке погіршення екологічного стану українського села. Після проголошення незалежності погіршення екології сільської місцевості вчені пов'язували також із щільною забудовою населених пунктів, нераціональним обробітком розміщених у межах сіл земель та активною сільськогосподарською діяльністю особистих підсобних домогосподарств.

Однак, справжнім екологічним лихом обернулося для українських сіл пожвавлення діяльності сільськогосподарських підприємств. Серед них особливої шкоди завдало функціонування великої кількості птахофабрик – досить прибуткової частини бізнесу агрохолдингів – сучасних гігантів української економіки.

Унаслідок активізації роботи птахофабрик сільські населені пункти, поблизу яких ці підприємства найчастіше розміщувалися, зіштовхнулися з проблемами екологічного характеру, що спровокували погіршення стану здоров'я людей та справили негативний вплив на місцеву флору та фауну. Так, на початок XXI століття було істотно забруднено наземні водоймища, ґрунти й ґрунтові води твердими відходами (послід, підстилка, птиця, яка загинула, відходи забою птиці тощо) та продуктами їхнього розкладу, а також стічними водами, насиченими мінеральними й органічними речовинами, дезінфектантами, інсектицидами, лікарськими препаратами, нітратами тощо, котрі утворюються при напуванні птиці, переробці продукції, митті приміщень, обладнання, зберіганні та утилізації відходів. Викиди шкідливих газів та пилу, що утворилися у результаті життєдіяльності птиці негативно вплинули на стан атмосферного повітря.

З огляду на вище сказане, найболючішою проблемою діяльності птахофабрик стали питання, пов'язані з утилізацією відходів. Адже, за приблизними оцінками, тільки в спеціалізованих підприємствах цього виду вихід відходів за рік складає: посліду природної вологості – близько 5,2 млн. т, птиці, що загинула, – 50 тис. т, відходів інкубації – 12 тис. т, відходів забою птиці – 210 тис. т. Слід зазначити, що в більшості країн з розвиненим птахівництвом до птахівницьких господарств ставляться дуже жорсткі вимоги щодо способів збереження й переробки відходів з виробництва. Серед них можна виділити неможливість потрапляння самого продукту й рідких стоків у підземні води й відкриті водойми; мінімізацію виділень аміаку в атмосферу, недопущення поширення неприємних запахів на територію населених пунктів, доріг та інших об'єктів загального користування; знешкодження патогенних мікроорганізмів, яєць і личинок гельмінтів, насіння бур'янів; наявність достатніх площ сільгоспугідь для використання посліду в допустимих кількостях як добриво. Птахівницькі підприємства в Західній Європі при одержанні ліцензії на діяльність, як завжди, зобов'язані надавати документацію, погоджену з відповідними органами екологічного нагляду, яким чином вони планують здійснювати збереження й переробку своїх відходів, а названі органи – здійснювати систематичний контроль за виконанням цих зобов'язань [4, с. 10]. В Україні ці вимоги свідомо порушувалися. Хоча за роки незалежності наша держава ініціювала прийняття низки законів, котрі регламентували всю діяльність цього виду підприємств в Україні (“Про охорону навколишнього природного середовища” [5], “Про охорону атмосферного повітря” [6], “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” [7], “Про екологічний аудит” [8]). Проте в той же час, з огляду на історичну ретроспективу, стало очевидним, що механізми застосування нормативно-правових документів у реальній практиці були недостатньо відпрацьованими. Зокрема, через банальний брак коштів у нашій країні і дотепер відсутні добре оснащені лабораторії для контролю за дотриманням екологічних норм підприємствами з виробництва худоби та птиці.

Зокрема, у селі Колибаївка та ще у восьми сусідніх селах Кам'янець-Подільського району Хмельницької області товариство з обмеженою відповідальністю вивозило з місцевої птахофабрики, яка є однією із найбільших у Європі, відходи на поля, розміщені поблизу. Ці території були надані селянам для ведення господарства [9]. Справа дійшла до розголосу й виявилось, що, крім курячого посліду, склади відходів містили також пир'я й трупи загинувших курей. У деяких місцях було встановлено факти внесення посліду до ста тонн на один гектар. Слід зазначити, що науковці Подільського державного аграрно-технічного університету наголосили, що в такій кількості послід замість користі завдає шкоду не лише ґрунтам, а й загалом довкіллю. Учені вважають, що цей логоритм утилізації сміття поставив район на межу екологічної катастрофи [10].

Часто місцеві екологічні служби закривають очі на очевидні порушення в діяльності підприємств цього виду. Найпоширеніше серед них – майже всі птахофабрики розташовані в межах населених пунктів, що є прямим недотриманням вимог законодавства про санітарну зону, яка між такими підприємствами та помешканнями людей має становити не менше як 1 км. У результаті такої близькості підприємств до житлових будинків викиди виробництва отруюють повітря та завдають шкоди здоров'ю людей.

Тому досить часто наприкінці першого десятиліття XXI століття стали лунати протести місцевого населення, котре відчуло на собі всю руйнівну силу діяльності птахофабрик. Так, несанкціонована утилізація відходів виробництва породила справжні бунти. Зокрема, жителі села Макарова Київської області, починаючи з 2005 року, розпочали акції протестів через роботи місцевої птахофабрики (агрохолдинг “Авангард” переобладнав занедбану свиноферму й організував виробництво яєць у самому центрі села). За свідченнями селян, через недотримання вимог законодавства птахофабрикою, через нестерпний сморід у селищі стало неможливо пройти без хустинки, до того ж підприємство відходи роботи зливало на городи жителів або в річку Сквиру.

Активістами-екологами 2012 року проведено моніторинг стану атмосферного повітря в селі Макарів, за результатами якого було встановлено, що концентрація двоокису азоту на той період перевищила гранично допустиму норму в 1,27 раза, сірководню – в 15,38 раза, коефіцієнт комбінованої дії сірководню та аміаку – в 16,62 раза. [11]. За висновками фахівців, таке забруднення атмосфери села негативно вплинуло на здоров'я людей і в подальшому приведе до поширення хронічних хвороб дихальних шляхів, онкології та генних мутацій.

Крім птахофабрик, великої шкоди завдали населенню і свиноферми, які часто облаштовані із порушенням екологічних вимог. Власникам вони приносять пристойні прибутки, а населенню – несприятливо екологічну ситуацію через нестерпний сморід, що йде від підприємств такого виду. Так, жителям села Маріямпіль та прилеглих населених пунктів Івано-Франківської області довелося протестувати проти намірів сільськогосподарського підприємства “Даноша” збудувати поряд із селом свиноферму. Оскільки це підприємство зарекомендувало себе з поганого боку: утилізуючи відходи із власних свиноферм, воно виливало їх прямо в річку Буркач, що, зрештою, привело до підвищення рівня аміаку у воді й загибелі риби [12].

Додаткове екологічне навантаження в сільській місцевості зросло через неупорядковані сміттєзвалища, які наприкінці 2000-х років стали перманентним явищем у 30% українських сіл. Зокрема, екологічну загрозу сільській місцевості становили як спеціально облаштовані полігони, призначені для складування відходів з міських зон, так і стихійні сміттєзвалища, що утворювалися внаслідок деструктивних дій селян.

Красномовним прикладом може слугувати ситуація, котра склалася в селі Сигнал на Вінничині. Там за період незалежності в самому центрі села на подвір'ї місцевої школи утворилося сміттєзвалище, з якого спочатку вчасно прибиралися всі відходи. На початку 2000-х років школу закрили, сміття ж просто перестали вивозити за межі села. Проте місцеві жителі продовжували використовувати цей смітник за своїми потребами. Результатів довелося чекати недовго – уже дуже скоро через сморід мешканці ближніх будинків навіть не могли вийти на вулицю, щоб подихати свіжим повітрям. Ліквідувати самотужки смітник місцевій громаді просто не вдалося, а сільська рада виявилася нездатною допомогти людям та обмежувалася відповіддю про нестачу коштів, спрямованих на розв'язання проблеми [13]. На жаль, ця ситуація і сьогодні є типовою для більшості віддалених сільських місцевостей, де через далекі відстані виникає проблема із вивезенням твердих відходів, а органи місцевого самоврядування не здатні їх розв'язати.

Слід відзначити, що, на відміну від європейських країн, де для утилізації твердих відходів потрібні спеціальні підприємства зі збирання й вивезення твердих побутових відходів, діяльність яких суворо регламентується законом, в Україні навіть у XXI столітті, у переважній більшості сільських населених пунктах їх немає. Утилізація відходів в основному здійснювалася через відправлення на смітник або ж просто спалюванням. При цьому в селах, на відміну від міст, значна частина сміття саме спалювалася. Через це поступово погіршився стан атмосферного повітря.

До того ж на 2012 рік більшість спеціально облаштованих сміттєзвалищ у селах були вже переповненими й тому місцеве населення почало відкритий супротив проти продовження

вивезення твердих відходів із районних та обласних центрів. Так, жителям села Малашівка в Тернопільській області довелося перекрити під'їзні шляхи до місцевого полігону, на який вивозилося сміття з Тернополя. Вимога населення була одна: або повністю припинити привозити тверді відходи, або ж побудувати спеціалізований завод для їхньої переробки [14]. Така ситуація стала характерною для більшості полігонів сміття, розташованих у сільських місцевостях.

Через відсутність у більшості сільських населених пунктів спеціалізованих підприємств, які організовували б вивезення твердих побутових відходів, на околицях сіл у природних рельєфних утвореннях балках, ярах, долинах річок виникли цілі склади сміття тощо. Зокрема, жителі села Гута Івано-Франківської області й у 2000-х роках продовжували виносити сміття із власних домогосподарств у місце, відоме населенню під назвою "скала" (гірська ущелина над місцевою річкою). У результаті таких дій місцевого населення ця водна артерія перетворилася на смердючий смітник. Тому власне самі селяни здебільшого несуть відповідальність за порушення екологічної рівноваги свого життєвого середовища.

Діяльність державних органів, покликаних стежити за охороною навколишнього середовища та санітарним станом населених пунктів з огляду на історичну ретроспективу, виявилася неефективною. Хоча екологічні служби видавали приписи, накладали штрафи й навіть притягували винуватців забруднення місцевості до кримінальної відповідальності, радикально вплинути на поліпшення екологічного стану вони не змогли: як і завжди ситуація із незадовільною утилізацією сміття пояснювалася браком державних коштів.

Більшість полігонів на початок другого десятиліття ХХІ століття виявилася застарілою (термін придатності сміттєзвалищ – 10 років), бо переважна їхня частина функціонує вже понад 20 років. Будівництво нових неминує приводило до зростання опору селян, що ставали на захист довкілля. "Ми проти того, щоб знищували нашу екологію, забруднювали ліс, завдавали непоправної шкоди здоров'ю наших дітей і змушували наших онуків змінювати місце проживання", – таким зверненням відгукнулися мешканці сіл Лоєва, Заріччя та селища Делятин на спробу районної адміністрації ініціювати будівництво сміттесортувального заводу в Надвірнянському районі Івано-Франківської області [15]. Тому проблема з утилізацією сміття й мінімізацією його шкідливого впливу на довкілля залишилася нерозв'язаною.

Таким чином, активна діяльність тваринницьких господарств (особливо птахофабрик), з одного боку, невпорядкованість дій державних структур – з другого та деструктивні дії власне сільського населення – з третього привели до ускладнення екологічної ситуації в сільському життєвому середовищі, забрудненому ще 1986 року Чорнобильською трагедією. До того ж поєднання складних умов сільськогосподарської праці, незадовільних умов побуту та навколишнього середовища призвело до того, що смертність серед сільського населення протягом періоду незалежності стала значно вищою, ніж серед міського. Про це красномовно свідчать статистичні дані. Так, кількість померлих громадян України 2005 року в містах становила 14,8 % на 1000 осіб, а в селах – 20,5% на 1000 осіб, 2011 року в містах – 13,1 %, у сільській місцевості – 17,7% [16, с. 337]. Не останню роль у поширенні цієї тенденції відіграли хвороби, зумовлені саме несприятливою екологічною ситуацією. Тому, на нашу думку, сільському населенню потрібно радикально змінити своє ставлення до навколишнього середовища та замість того, щоб його забруднювати, розпочати оберігати місцеву флору і фауну, а державним структурам потрібно спрямовувати набагато більше коштів до сільської місцевості для запобігання екологічним проблемам та збереженню екосистеми. А також жорстко контролювати діяльність бізнес-структур, розташованих у сільських межах. Адже ми можемо констатувати, що на відміну від країн Західної Європи, де екологічній ситуації приділяється велика увага, для України є характерним толерантне ставлення до великого бізнесу, внаслідок якого штрафні санкції за екологічно небезпечні дії практично не працюють та чиниться активний супротив законодавчому унормуванню впровадження екологічних вимог.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Історія українського селянства: Нариси в 2-х т. / НАН України; Інститут історії України / В.А. Смолій (відп.ред.) – К.: Наук. думка, 2006. – Т.2 – 653 с.
2. Щороку на Чортківщині помирає невелике село [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://chortkiv.te.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=994&Itemid=355

3. Мельник О.О. Екологічні проблеми птахівництва / О.О. Мельник // Міжвідомчий науковий тематичний збірник "Птахівництво". – Випуск 63 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до збірника: <http://www.avian.org.ua>
4. Dunn N. The impact of animal nutrition on the environment / N. Dunn // Feed Mix. – 1999. – Vol. 7(3), № 8. – P. 10 – 11.
5. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" // Відомості Верховної Ради України. – № 41, 1991. – С. 546.
6. Закон України "Про охорону атмосферного повітря" // Відомості Верховної Ради України. – № 50, 1992. – С. 678.
7. Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення" // Відомості Верховної Ради України. – № 27, 1994. – С. 218.
8. Закон України "Про екологічний аудит" // Відомості Верховної Ради України. – № 45, 2004. – С. 500.
9. Птахофабрика на Кам'яничині нечистоти скидала на людські поля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.join.ua/read/28/93/44/35/>.
10. На Хмельниччині курячий послід може стати причиною катастрофи // Голос України 17.05.2013 // Режим доступу <http://golosukraine.com/publication/suspilstvo/ekologiya/11302-na-hmelnichchini-kuryachij-poslid-mozhe-stati-pric>
11. Мешканці макарова заблокували роботу птахофабрики "авангард" // газета.ua [електронний ресурс]. – режим доступу: http://gazeta.ua/articles/life/_meshkanci-makarova-zablokuvali-robotu-ptahofabriki-avangard/448955
12. У Прикарпатському селі воюють проти «екологічного монстра» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.meta.ua/archive/16.05.13/cluster:30240637-U-Prikipratskomu-seli-voiuut-proti-%C2%ABekologichnogo-monstra%C2%BB-%28VIDEO%29/>
13. Протестують проти сміттєзвалища в центрі села [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kazatin.com/Novyny-Kozyatyna/Podii/protestuyut-proti-smittyezvalisha-v-centri-sela-10283439.html>
14. Сільські жителі в Тернопільській області перекрили шлях до сміттєзвалища [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukranews.com/uk/news/ukraine/2009/11/29/7045>
15. Гори сміття // Галицький кореспондент [Електронний ресурс]. – Режим доступу до газети: <http://www.gkpress.if.ua/node/5224>
16. Статистичний щорічник України за 2011 / під заг. ред. О.Г. Осавуленка. – К.: Тов "Август Трейд", 2012. – 559с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Федоренко Яніна Анатоліївна – кандидат історичних наук, доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук Академії пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля.

Наукові інтереси : історія українського села періоду незалежності.

УДК 378,4 (477,65) "1941/1945"

ВИКЛАДАЧІ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ – УЧАСНИКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

Лариса ФІЛОРЕТОВА (Кіровоград)

Стаття присвячена викладачам історичного факультету Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, їхньому професійному становленню та участі у бойових діях в роки Великої Вітчизняної війни

Ключові слова: університет, історичний факультет, викладач, Велика Вітчизняна війна.

Статья посвящена преподавателям исторического факультета Кировоградского государственного педагогического университета имени Владимира Винниченко, их профессиональному становлению и участию в боевых действиях в годы Великой Отечественной войны.

Ключевые слова: университет, исторический факультет, преподаватель, Великая Отечественная война.

The article deals with the lecturers of the History department of the Kirovograd State Pedagogical University, their professional development and participation in combat activities during the Second World War.

Keywords: University, Faculty of History, lecturer, Great Patriotic War.

Історія Великої Вітчизняної війни багато років перебуває в центрі уваги історичної науки. Особливий інтерес до її висвітлення виникає в рік 70-річчя визволення Кіровограда та всієї України від німецько-фашистських загарбників. У зв'язку з цим хотілося б згадати тих, хто на своїх плечах виніс тягар війни, важкі роки післявоєнної відбудови, тих, хто в мирний час передавав свої знання, уміння, життєву мудрість молодому поколінню. Це викладачі, які багато років пропрацювали на історичному факультеті нашого університету – його декани Федір Мефодійович Гудимович і Лев Михайлович Бренер; викладачі Іван Терентійович Артеменко, Федір Кузьмич Белявін, Арон Якович Розенберг. Як часто це буває, коли людина йде від нас, ми починаємо детальніше вивчати сторінки її життєвої книги.